

Projev Nikity S. Chruščova na XX. sjezdu KSSS

Tajný (určený jen pro vybrané delegáty strany) projev „O kultu osobnosti a jeho důsledcích“ zazněl v závěru XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu, konaného mezi 14. a 26. únorem 1956 v moskevském Kremlu. První tajemník ústředního výboru strany (a tedy faktická hlava SSSR) Nikita S. Chruščov v dlouhém projevu odhalil a kritizoval praktiky svého předchůdce – Josifa V. Stalina. Projev sestává ze sedmi částí, úvodu a závěru. Chruščov se v projevu zabýval např. srovnáním Stalina s Leninem, stranickými represemi, Stalinovou rolí za druhé světové války, budováním kultu osobnosti a jeho vlivy či kladnými i zápornými stránkami Stalinovy osobnosti. Projev vedl v zemích východního bloku k přehodnocení stalinismu coby oficiální politiky tamních komunistických stran.

Pálení sovětských vlajek (Maďarsko, říjen 1956)

O kultu osobnosti a jeho důsledcích

Projev prvního tajemníka ÚV KSSS Nikity S. Chruščova na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu (25. února 1956)

Soudružky a soudruzí! Ve zprávě o činnosti ústředního výboru strany XX. sjezdu, v řadě diskusních příspěvků sjezdových delegátů a také i dříve na plenárních zasedáních ÚV KSSS se nemálo mluvilo o kultu osobnosti a jeho škodlivých důsledcích.

Ústřední výbor strany se po Stalinově smrti začal přísně a důsledně orientovat na objasňování nepřijatelnosti glorifikace jedné osobnosti a její připodobňování jakémusi nadčlověku s nadpřirozenými vlastnostmi boha, neboť něco takového je duchu marxismu-leninismu cizí. Tento člověk pak jakoby všechno ví, všechno vidí, za všechny myslí a všechno může dělat; ve svém jednání je neomylný. Taková představa o člověku, konkrétně řečeno o Stalinovi, se u nás pěstovala mnoho let.

Úkolem tohoto projevu není podat všestranné hodnocení Stalinova života a činnosti. O Stalinových zásluhách bylo ještě za jeho života napsáno dostatečně mnoho knih, brožur a studií. Stalinova úloha v přípravě a uskutečnění socialistické revoluce v občanské válce, v boji za vybudování socialismu v naší zemi je všeobecně známá. To všechno dobře víte. Nyní jde o otázku nesmírně důležitou pro přítomnost i budoucnost strany, o to, jak se postupně vytvářel kult Stalinovy osobnosti, který se v určité etapě stal zdrojem celé řady dalekosáhlých a velmi těžkých deformací stranických zásad, stranické demokracie a revoluční zákonnosti.

V souvislosti s tím, že si ještě všichni dovedou představit, k čemu v praxi kult osobnosti vedl, jaké obrovské škody byly napáchány porušením zásady kolektivního vedení ve straně a soustředěním nesmírné, neomezené moci v rukou jedné osoby, považuje ústřední výbor za nutné předložit XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu materiály k této otázce.

(...)

Jestliže analyzujeme praxi vedení strany a státu Stalinem a vmyslíme-li se do všeho, co Stalin připustil, přesvědčujeme se, že Leninovy obavy byly oprávněné. Ty Stalinovy záporné rysy, které za Lenina vystupovaly jenom v zárodečné podobě, přešly v posledních letech do těžkého zneužívání moci Stalinem, což způsobilo naší straně nepředstavitelné škody.

Tuto otázku musíme vážně rozebrat a správně analyzovat proto, abychom vyloučili jakoukoli možnost opakování byť jen náznaku podobnosti toho, co se vyskytovalo za Stalinova života, který projevoval zásadní nesnášenlivost ke kolektivnosti ve vedení i v práci a dopouštěl se hrubého násilí vůči všemu, co mu nejen odporovalo, ale co se mu zdálo, při jeho náladovosti a despotičnosti, že odporuje jeho směrnicím. Nejednal na základě přesvědčování, vysvětlování a neúnavné práce s lidmi, ale na základě vnucování svých orientací, na základě vyžadování bezpodmínečného podřizování se jeho názoru. Ten, kdo se mu stavěl na odpor nebo se snažil dokazovat svůj názor, byl předem odsouzen k vyloučení z řídicího kolektivu a k pozdější morální i fyzické likvidaci. Zvláště se to projevilo v období po XVII. sjezdu strany, kdy se obětí Stalinova despotismu stali mnozí čestní, ideálům komunismu oddaní vynikající straníční představitelé i řadoví pracovníci strany.

(...)

Soudruzí! Potřebujeme rozhodně, jednou provždy skoncovat s kultem osobnosti a vyvodit náležitě závěry jak v oblasti ideově teoretické, tak v oblasti praktické práce.

V zájmu toho je třeba: Za prvé, bolševicky odsoudit a vykořenit kult osobnosti jako jev marxismu-leninismu cizí a neslučitelný se zásadami stranického vedení a normami stranického života a vést nemilosrdný boj proti všem pokusům v té či oné formě ho oživit.

Obnovit a v celé naší ideologické práci prosazovat nejdůležitější teze učení marxismu-leninismu o lidu jako tvůrci dějin, tvůrci všech materiálních a duchovních statků lidstva, o rozhodující úloze marxistické strany v revolučním boji za přeměnu společnosti, za vítězství komunismu. (...)

Za druhé, důsledně a houževnatě pokračovat v práci, kterou v posledních letech uskutečňuje ústřední výbor strany v zájmu co nejpřísnějšího dodržování leninských zásad stranického vedení ve všech stranických organizacích shora dolů a především té nejvyšší zásady – kolektivnosti vedení, v zájmu dodržování norem stranického života zakotvených stanovami naší strany, v zájmu rozvíjení kritiky a sebekritiky.

Převzato z: <http://www.praguecoldwar.cz> (10. 4. 2014); redakčně upraveno.

VÝZNAM PROJEVU

Projev Nikity S. Chruščova měl utajenou povahu a byl určen jen omezenému okruhu delegátů přítomných na XX. sjezdu KSSS, mezi nimiž byli také zástupci KSČ. Projev kritizoval Stalina a některé stranické praktiky, neměl ale poškodit komunistickou stranu jako takovou – vina byla svalena na osobní chyby, nikoliv na systémové vady, Chruščov se vyhýbal tématům, za něž mohl nést i osobní zodpovědnost. Podle některých historiků byl projev sestaven tak, aby mohl být využit k potlačení Chruščovových odpůrců ve vedení KSSS. Obsah projevu se před západní veřejností nepodařilo utajit. Existovalo několik kopií projevu a jednu z nich získal polský novinář židovského původu Viktor Grajevský (ze stolu na sekretariátu polské komunistické strany). Uspěl s předáním projevu izraelskému velvyslanectví ve Varšavě, odkud se díky agentovi Mosadu (izraelské zpravodajské služby) dostal do Izraele a následně do USA. Mezi představiteli komunistických stran zemí východního bloku vyvolal projev překvapení, někdy také nevoli. Dnes je pokládán za počátek procesu destalinizace.